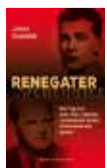

”Renegater” är namnet på biografien som skildrar två personers ideologiska och politiska utveckling, signerad historikern Johan Stenfeldt. På bilden Sven Olov Lindholm, här partiledare för det nazistiska partiet Svensk socialistisk samling (SSS) vid ett torgmöte, troligen omkring 1942. Foto: TT

Renegater. Kommunisten och nazisten bytte sida med varandra

Nils Flyg var kommunisten som blev nazist och Sven Olov Lindholm var nazisten som började rösta på VPK. ”Renegater” är en gedigen bok om två personers häpnadsväckande ideologiska förflyttningar.

Litteratur | Sakprosa

Renegater: Nils Flyg och Sven Olov Lindholm mellan kommunism och nazism av Johan Stenfeldt

320 S. NORDIC ACADEMIC PRESS

Kaj Schueler
litteratur@svd.se

Renegat är kanske inte det mest frekvent använda skällsordet i dagens fritt flödande svenska debatt. Men en gång i tiden, främst i politiska sammanhang och då särskilt bland extremrörelser till vänster och höger, var det ett populärt avfärdande av en person som svängt politiskt.

Avfälling, överlöpore, fanflyktning – synonymerna är många

och ungefär lika mörkfulla. Renegat är man således inte i egna ögon. Men ordet med alla sina omskrivningar passar in på den här bokens två huvudpersoner Nils Flyg (1891–1943) och Sven Olov Lindholm (1903–1998).

Flyg var kommunisten som blev nazist och Lindholm nazisten som blev FNL-aktivist, stred mot

kärnkraften och som på 1980-talet röstade på VPK. Men är det så enkelt att de bara ömsat politiskt skinn?

Historikern Johan Stenfeldts gedigna genomgång av dessa två personers ideologiska och politiska utveckling visar på komplexiteten i förvandlingsprocessen.

Stenfeldt försöker förstå och klarlägga på vilka punkter Flygs och Lindholms idéer liknar varandra och hur de står i motsatsförhållande till varandra.

Han försöker också visa hur deras utveckling faktiskt rymmer

både logik och politisk kontinuitet. Flyg var aktiv under en historisk period när den rörelse han tillhörde formades och genomgick ett flertal konvulsioner som ledde till utökning genom delning. Efter brytningen med socialdemokratin, där han en gång hade börjat sin politiska bana, blev han stolt anhängare av ryska revolutionen. Men när Stalin kom till makten såg han tidigt förtrycket och sveket. Han markerade mot Sovjet och dess förlängda arm Komintern.

Tillsammans med Karl Kilbom bildade han ett nytt parti, men

Nils Flyg porträtterad 1935. Foto: Nils och Elsa Flygs samling/Arbetsarrörelsens arkiv

Sven Olov Lindholm. Foto: Sven Olov Lindholms samling/Riksarkivet Mariebergfoto

snart splittrades även de. Flyg fortsatte på egen hand och orienterade sig alltmer mot en nationell socialism som i tilltagande grad sökte stöd (ekonomiskt bland annat) och sympati hos nazismen.

Därmed smög sig också antisemitismen in bland de ideologiska drivkrafterna: antikapitalism, antiimperialism, antimilitarism, motstånd mot Komintern, Sovjetstaten och Nationernas Förbund.

”Stenfeldt försöker förstå och klargöra på vilka punkter Flygs och Lindholms idéer liknar varandra.

Flyg såg framtiden som förutbestämd, historiens inneboende lagar innebar att kapitalismen skulle spela ut sin roll, socialismen var den oundvikliga framtiden.

Fienden i hans ögon var västvärldens kapitalism och imperialism till vilken nu Sovjetunionen anslutit sig. Slutsats: Då Hitlers Tyskland stred mot västkapitalismen och Sovjetunionen, kunde det ”med en dialektisk pendelrörelse” innebära att det var nazismen som stod för framtiden, det vill säga kapitalismens död och införandet av socialismen.

Flyg avled dock plötsligt 1943 och till skillnad från fallet Sven Olov Lindholm vet vi inte vart hans ideologiska kompass skulle ha fört honom när den tyska nazismen besegrats.

Lindholm växte upp i nationell och tyskvänlig miljö, det var en höger med sociala förtecken. Underofficeren Lindblom anslöt sig redan 1926 till den svenska fascistiska rörelsen, vars ena grundelement var antisemitism. För den unge Lindholm blev de sociala frågorna samt en antikapitalism, som var kopplad till den antisemitiska vanföreställningen om det judiska kapitalet, allt viktigare.

Samtidigt tog han starkt avstånd från den socialistiska klasskampstanken, då den splittrade nationen. Istället ville han bygga sin ideologi på folkgemenskap. Han var även antiimperialist och försvarare av varje nations suveränitet och oberoende. Som en logisk följd stödde han inte ockupationen av Danmark och Norge 1940 samt avfärdade Quisling.

Ett officiellt besök vid nazisternas partidagar i Nürnberg 1929 blev omvälvande. De välregisserade paraderna, det unisona heilandet, fanorna och massframträdandena gjorde starkt intryck. Denna estetiska symbolism försökte de svenska nazisterna sedan upprepa i Sverige utan större framgång. Men Lindholm återkom till dessa känslor när han tågade med FNL-rörelsen eller kände gemenskapen inom antikärnkraftsrörelsens samling på Stockholms stadion.

Under hela sin karriär som nazist relaterar han till den mer socialistiskt färgade falangen som förlorade mot Hitler och hans Führerprincip, alltså ledarens oinskränkta makt. Lindholms förebild Gregor Strasser mördades under de långa knivarernas natt 1934.

Militären Lindholm blir under 1980-talet en aktiv antimilitarist och engagerar sig i freds-rörelsen. En annan punkt där han och Flyg hade kunnat mötas. Han försöker under omorienteringen även sätta ut sin tidigare starka antisemitiska övertygelse.

Stenfeldt har skrivit en så idémässigt rik bok att det är omöjligt att mer än belysa detta i en kort recension. Systematiskt och med vetenskaplig noggrannhet frilägger han de ideologiska ingredienserna som leder fram till att Flygs och Lindholms vägar möts i en unik renegatgemenskap.

Utan att dra några förhastade slutsatser om nutidens ideologiska strömningar, politisk appropiering och uttryck av extremism, är detta en bok som varmt kan rekommenderas till var och en som vill försöka förstå dagens politiska oreda i relation till ett ganska nära förflutet. ■

Kommentar

Margit Richert: ”Bortskämda snorungar” – Harry och Meghan har trampat på öm tå

Den brittiska pressen rasar mot Harrys och Meghans beslut att säga upp sina kungliga plikter. Fast problemen började redan när prinsen inte valde den föreskrivna prinsessmodellen som gemål – ”en butiksfönstermannekäng utan egen personlighet”.

Alltsedan Harry mötte Meghan har brittiska tabloider haft strålade dagar.

Till skillnad från storebror nöjde sig inte lillprinsen med den föreskrivna prinsessmodellen, den typ som Hilary Mantel i essän ”Royal bodies” i London Review of Books kallade för ”en ledad docka” och ”en butiksfönstermannekäng helt utan egen personlighet”.

Hon syftade på Kate, hertiginnan av Cambridge, men själva poängen är att den bästa sortens prinsgemål är utbytbar, blott ett kärll att impregnera med den blåblaskiga, kungliga sperman.

Men det som är bäst för kungahuset står förstås i direkt motsatsförhållande till det som är bäst för pressen. Så när skådespelerskan Meghan Markle blev hertiginnan av Sussex slet tidningarna, efter en kort smekmånad, henne fullständigt i stycken.

Hennes ”exotiska dna” har analyserats, hennes histrioniska underklassfar har visats upp – och eggats på – av journalister som älskar en rejäl familjefejd, och hon har kritiserats för allt från att visa för mycket axlar eller låra till att ha burit för billiga eller för dyra kläder. Dessutom

har Harry och hon haft mage att stämma brittiska tidningar som begått övertramp. Sådant faller inte i god jord i ett land där pressen är van vid en osund symbios med kungahuset.

Ändå kommer raseriet över att Harry och Meghan nu väljer att trappa ned sitt engagemang i kungahuset som något av en chock, även för den som följer brittiska medier.

Den populära skrånshalsen och tidigare Daily Mirror-redaktören Piers Morgan kallar dem för ”kungahistoriens två mest bortskämda snorungar”, och resten av tidningarna är knappast generösare i sina utsagor.

Mest av allt tycks uppgiften om att beslutet inte var förankrat hos drottning Elizabeth väcka anstöt, men också det faktum att Harry sägs ha blivit tråkig och ”woke”. Ordet är svåröversatt, men betyder väl i princip att man blivit politiskt medveten om rasmotsättningar och sociala orättvisor. Kanske inte det värsta en människa kan beskyllas för, men samma press som en gång vållustigt förfasade sig över att Harry fastnat på bild i nazistuniform sörjer nu med ylande krokodiltårar den unge fryntlige prins som en gång var.

Värst drabbas ändå, som vanligt, Meghan. Det är hennes fel, påstås tvärsäkert. Hennes amerikanskt osunda idéer om självförverkligande har satt draksådd i prinsens sköra medvetande. Hennes ovilja att agera slapppås åt en press som säljer allt färre lösnummer ses som en

moralisk brist, en avsaknad av den strama stoicism som det brittiska kungahuset något oförtjänt odlat som sitt adelsmärke.

Men det är knappast hela sanningen. Det är uppenbart att Harry själv avskyr pressen, och det på goda grunder. Hans mor jagades som bekant ihjäl av paparazzis, hans röstmeddelanden misstänks ha hackats av The Sun och Daily Mirror och de senaste dagarnas rapportering får nog sägas bekräfta bilden av en illvillig, uppviglande press.

Det är lätt att misstänka att den fradgande ilskan i själva verket döljer såväl skam som självförakt hos skribenterna. Men mellan raderna är det också en annan känsla som lyser igenom: folk är genuint sårade. Det brittiska kungahuset ska ju vara skapelsens krona, men fläckas numera av otaliga skandaler: senast, och absolut värst, prins Andrews misstänkta sexuella eskapader med småflickor, och hans bisarra bortförklaringar.

Att Harry och Meghan inte längre tycks så hugade att representera Storbritannien gör ont i ett land som kämpar med sin självbild. Känslan av att ha blivit ratade av världen är obegripligt stark hos ett folk som just självt ratat hela EU. Men känslor är som bekant inte rationella, särskilt inte på nationell nivå. Vi lär inte ha hört det sista om prinsen och prinsessan på vift.

Margit Richert skriver för SvD kultur. Läs fler texter på: [SvD.se/av/margit-richert](https://svd.se/av/margit-richert)

”Känslan av att ha blivit ratade av världen är obegripligt stark hos ett folk som just självt ratat hela EU.

Prins Harry och Meghan Markle har valt att trappa ned sitt engagemang i kungahuset. Foto: DPA